

БЪЛГАРСКО СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ
БРОЙ 1
2016

BULGARIAN JOURNAL OF EDUCATION
VOLUME 1
2016

**РАЗВИТИЕ НА ИНТЕГРИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ В
ОБЛАСТ ШУМЕН
В ПЕРИОДА 2012 – 2015 ГОДИНА**
ГЕРГАНА КИРИЛОВА

Gergana Kirilova. DEVELOPMENT OF INTEGRATED TRAINING IN SHUMEN PROVINCE IN THE PERIOD 2012-2015

***Резюме:** Достъпът до образование и наличието на подкрепяща среда за деца с увреждания, които имат специални образователни потребности и защитата на техните права е национален приоритет, изискващ концентрация на ресурси, постоянно политическо и обществено внимание.*

***Abstract:** Access to education and the availability of supportive environment for children with disabilities who have special educational needs and the protection of their rights is a national priority that requires concentration of resources, constant political and public attention.*

***Ключови думи:** интегрирано обучение, включващо обучение, приобщаващо обучение, деца със специални образователни потребности*

***Keywords:** integrated training including training, inclusive education, children with special educational needs*

Целите на интегрираното обучение в област Шумен са за поетапно и цялостно интегриране в детските градини/училищата на децата и учениците със специални образователни потребности и осигуряването на подкрепяща среда за тях. Държавната политика в това отношение се осъществява на основа на следните нормативни изисквания: Закон за народната просвета, Правилник за прилагането му, принципи и насоки на Националния план за интегриране на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в системата на народната просвета, Закон за закрила на детето, Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания и др.

Правото на образование е признато за основно човешко право и е заложено в Конституцията на Република България, Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, както и в политически документи на европейско ниво като Хартата на основните права, Европейска конвенция за човешки права и Ревизираната Европейска социална харта. Наред с правото на образование Конвенцията на ООН посочва осигуряването на включваща среда като основа за достъп до образование и постановява, че включващата образователна система трябва да предоставя съответните улеснения и индивидуални мерки за подкрепа, които да посрещат нуждите на всички ученици.

Образованието, чрез включващо обучение е една от посоките за реформа в българската образователна система, с цел осигуряване на достъп и равнопоставеност до качествено образование, равни възможности на трудовия пазар и пълноценно участие в живота.

Включващото обучение на децата със СОП изисква адаптиране на учебната среда към всяко дете. Промените в едно училище се превръщат в „приобщаващо развитие”, когато са основани върху ценностите на приобщаването.

Включването освен, че означава научаване, игра или работа заедно и в сътрудничество с други хора, то предполага също така и вземане на решения и възможност за влияние върху действията. То цели признаване на следните факти:

- всички деца и младежи са еднакво ценни;
- всяко дете е уникална личност със своите качества, интереси, способности и образователни потребности;
- различията между децата и младежите са ресурс, който подкрепя научаването, а не проблем, който трябва да бъде преодолян;
- децата и младежите имат право на качествено образование в обща среда и в собствените си местни общности;
- всяко дете, а не само децата с увреждания или тези, които се определят „с със специални образователни потребности”, може да се натъкне на бариери пред научаването и участието;

- опитите за преодоляване на бариерите пред научаването и участието на децата и младежите с проблеми могат да донесат ползи за далеч по-широк кръг от хора;
- развитието на общността и споделените ценности са точно толкова важни за училището, колкото и постиженията на учениците;
- взаимоотношенията между училището и местните общности изискват грижа, стимулиране и подкрепа;
- включването и приобщаването в училище е един от аспектите на включване и приобщаване в обществото.

Един от основните проблеми, свързан с образованието в тази област е ранното отпадане на учениците от системата за основно и средно образование и трудното им задържане в училище. Най-нисък е делът на отпадналиите ученици в началния етап на основната образователна степен. Според данни от Регионалния инспекторат по образованието в Шуменска област учениците от ромски произход са 8,2 %, учениците от турската етническа група 30 % и тези от български произход са 61,8%. Проблемите в образователната система са свързани главно с невладеенето на български език от учениците, мястото на образованието в ценностната система на семейството, неангажираността на родителите им с учебния процес, лошото социално-икономическо положение на семействата. Учебният процес и училището като институция все още не могат да ангажират родителите. Ромските деца и децата от турския етнос, особено в по-отдалечените населени места и общини от областния град, владеят в много ниска степен българския език, което основно затруднява учебния процес. Крачка напред в тази насока е въвеждането на целодневно обучение в 36-те средищни училища, включени в проект на Министерството на образованието, младежта и науката „Подобряване качеството на образование в средищните училища чрез въвеждане на целодневна организация на учебния процес”. Поради дълбочаващата се демографска криза, броят на учениците в областта намалява. Това води до закриването на училища и детски градини в малките населени места. Част от учениците, включително и тези с увреждания остават извън средищните училища.

По данни на Регионалната Дирекция за социално подпомагане през 2014 година 627 деца с увреждания в областта са диагностицирани с Експертно решение на ТЕЛК с над 50 % НСА. Дванадесет деца и ученици

със специални образователни потребности, настанени в приемни семейства се обучават интегрирано в общообразователни училища и детски градини и се подпомагат от ресурсния център. Приемната грижа е социална услуга, която предоставя възможност на децата, които не могат да живеят със своите родители да живеят в семейство. Тя е част от процеса на деинституционализация в България и трябва да бъде съчетана с услуги и подкрепа към семействата, за да няма изоставени деца и деца настанени в домове. Услугата „приемна грижа” дава възможност на много деца в риск или настанени в специализирани институции да се отглеждат в семейна среда. Когато детето е в риск, услугата „приемна грижа” му осигурява за определен период от време сигурна и безопасна семейна среда и това допринася за неговото правилно физическо, психическо и емоционално развитие. Приоритетно в професионални приемни семейства в област Шумен се настаняват:

- ✓ деца до тригодишна възраст;
- ✓ деца с увреждания;
- ✓ деца - жертви на насилие или трафик;
- ✓ деца, спрямо които е приложена мярка „полицейска закрила”;
- ✓ деца при условията на заместваща грижа.

Броят на приемните семейства в областта е 187.

В област Шумен по проект „Нов дом за нашите деца” са изградени и функционират пет центъра за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/. – два в град Нови пазар и три в град Шумен. В два от центровете в град Шумен са настанени общо 24 деца и младежи с увреждания.

С цел да се осигури подкрепяща среда за равен достъп до образование и за отваряне на образователната система с оглед осъществяване на включващо обучение, през учебната 2012/2013 година стартира проект „Включващо обучение” на Министерство на образованието и науката по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”.

Специфичните цели на проекта са:

- ранно откриване на деца, застрашени от обучителни трудности и успешното им включване в предучилищно и училищно образование, успешна социализация и интеграция;
- повишаване на ролята на общообразователните училища за изграждане на приобщаваща образователна среда и за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик;
- повишаване на капацитета на специалните училища за деца със сензорни увреждания с оглед изграждането на функционален модел на работа за подкрепа на включващото обучение на деца и ученици със сензорни увреждания;
- изграждане на нов модел на организация и функциониране на училищата за деца с умствена изостаналост от интернатен тип;
- създаване на положителни нагласи в училищната и родителската общност към включващото обучение за постигане на интеграционен ефект;
- осигуряване на подкрепяща среда от психолози, ресурсни учители, логопеди и/или други специалисти за деца и ученици, лишени от родителски грижи и ползващи услуги от резидентен тип, включени в процеса на деинституционализация.

Със заповед на Министъра на образованието и науката бяха определени пилотните училища по реализирането на проект „Включващо обучение” за учебната 2012/2013 година. Във всяка област на страната са определени по три пилотни училища. Ресурсен център - Шумен е партньор на МОН по проекта и участва в оценката на подкрепящата среда в общообразователните училища в областта.

Трите общообразователни училища в област Шумен, които работят в момента по компонент 2 „Осигуряване на условия и подкрепа за преход от интегрирано към включващо обучение” са: СОУ „Трайко Симеонов, гр. Шумен, СОУ „Васил Левски”, гр. Нови пазар, ОУ „Св., Св. Кирил и Методий”, гр. Велики Преслав. В тези училища се обучават петдесет и четири ученици със специални образователни потребности. Това е постигнато, чрез адаптиране на учебната среда и използване на педагогически подход, насочен към развитието на способностите на всяко дете, в зависимост от

неговите индивидуални образователни потребности, основан на екипната работа на специалисти, базирана в училищата.

В проекта са включени 6 основни дейности:

1. Ранно оценяване и превенция на обучителните затруднения при деца от предучилищна възраст.

2. Осигуряване на условия и подкрепа за преход от интегрирано към включващо обучение в пилотни общообразователни училища.

3. Изграждане на нов функционален модел на работа за подкрепа на включващото обучение на деца и ученици със сензорни увреждания в специалните училища за деца с нарушено зрение и с увреден слух.

4. Изграждане на нов модел на организация и функциониране на специалните училища за деца с умствена изостаналост (помощните училища) в пилотно помощно училище от интернатен тип.

5. Създаване на благоприятна среда в училищата и детските градини за адаптивно обучение на деца със специални образователни потребности.

6. Осигуряване на подкрепа за приобщаването в образователния процес на деца и ученици, лишени от родителски грижи и ползващи услуги от резидентен тип, включени в процеса на деинституционализация.

През месец юни 2013 година бе проведено национално изследване със скрининг тест на деца на три годишна възраст в страната. Проучването имаше за цел да даде информация за цялостното развитие на тригодишните деца, както и да даде прецизна оценка по отделните области на развитие – психо-моторно, познавателно развитие и учене, емоционално, социално и езиково развитие. В област Шумен 93 деца на три години бяха изследвани от квалифицирани експерти (логопеди, психолози, педагози). След анализ на резултатите в началото на учебната 2013/2014 година са избрани 25 пилотни детски градини в страната, в които има най-много деца, за които тестът е показал, че съществува риск от възникване на обучителни затруднения. В тези детски градини са назначени екипи от специалисти, които работят с децата от рана детска възраст за преодоляване на обучителните затруднения. В област Шумен по тази дейност от проект „Включващо обучение” работи ЦДГ „Пролет”, гр. Нови пазар.

На територията на областта функционират две помощни училища – ПУ „Васил Друмев”, гр. Шумен и ПУ „Станата”, гр. Нови пазар.

Деца със СОП, които се обучават в ПУ „В. Друмев” – гр. Шумен и ПУ „Станата” – гр. Н. Пазар, през 2012/2013; 2013/2014 и 2014/2015 г.

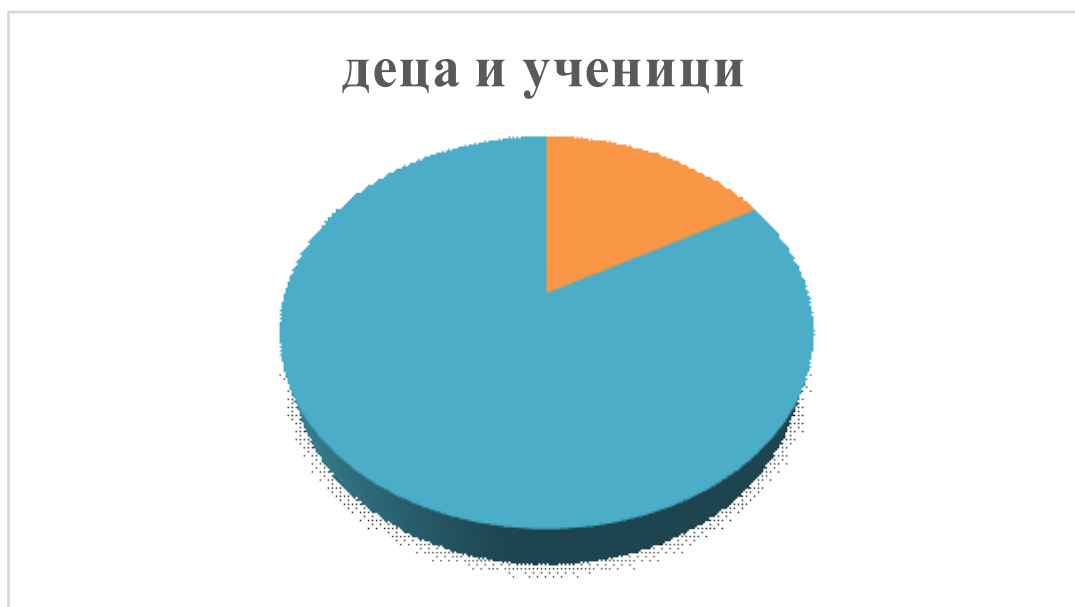

Интегрирани деца и ученици със СОП, през 2012/2013; 2013/2014 и 2014/2015 г.

Кадрова осигуреност

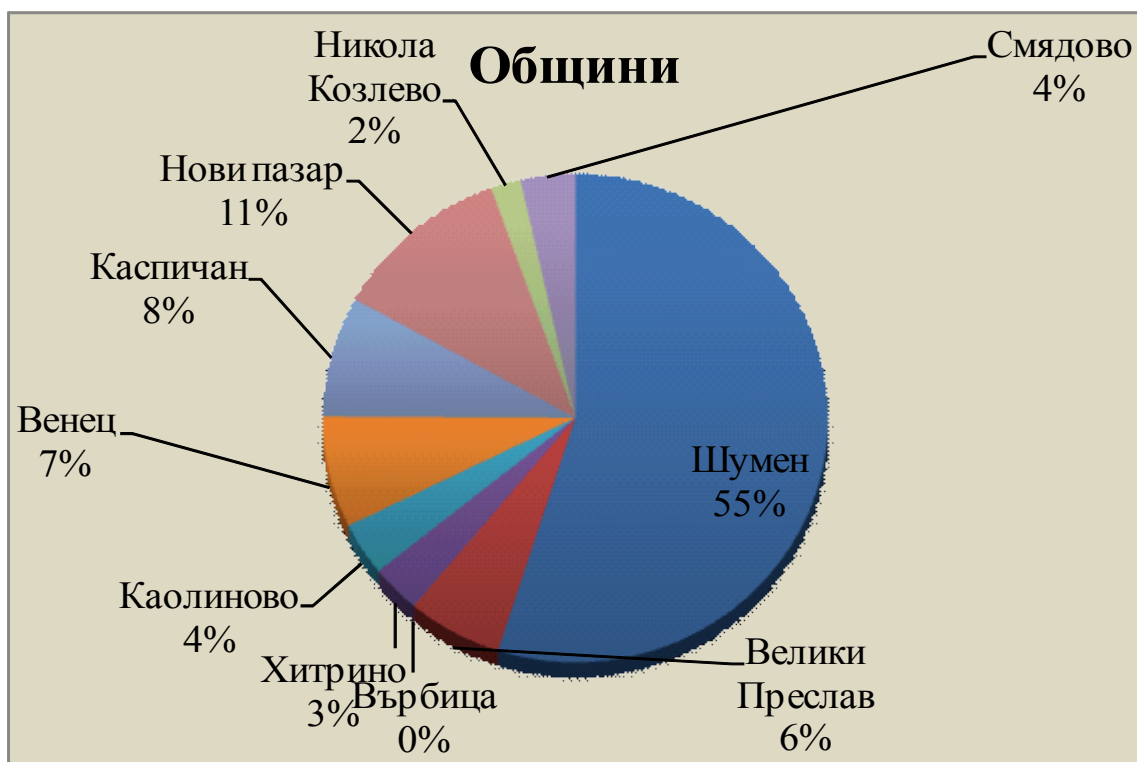
Интегрираните деца и ученици през учебната 2014/2015 г. са 313, разпределени в 29 групи в 34 общообразователни училища /260 ученици/ и 20 детски градини /53 деца/ в област Шумен.

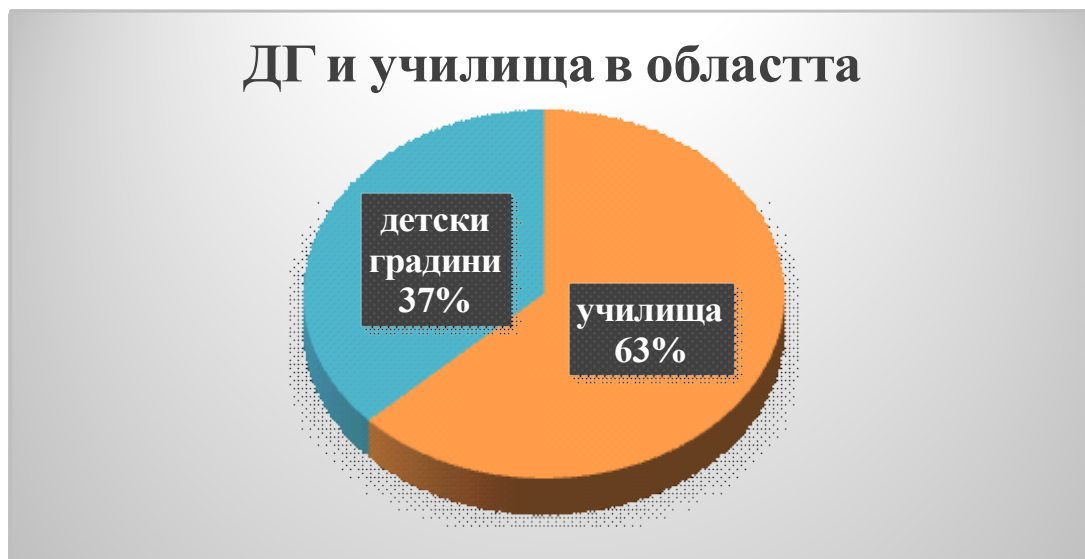
Разпределението им по общини е както следва:

1. община Шумен – 172 деца	6. община Хитрино – 10
2. община Нови пазар – 36	7. община Каолиново – 11
3. община Велики Преслав – 19	8. община Каспичан – 25
4. община Никола Козлево – 6	9. община Смядово - 11
5. община Венец – 23	

Териториално разпределение на интегрираните деца и ученици със СОП в областта в процентно съотношение

Процентно съотношение на ДГ и училищата в областта, осъществяващи интегрирано обучение

Съотношението в броя на детските градини и училищата показва, че е настъпила промяна в нагласите на директори и учители по посока приемане и интегриране на децата с увреждания от най-ранна детска възраст в средата на техните връстници.

Друг проблем в работата при осъществяване на ранно педагогическо въздействие е идентифицирането на децата със специални образователни потребности във всички общини на областта от раждането им до 18 годишна възраст. Регионалният инспекторат по образование събира информация за децата със СОП от кметовете на населените места и директорите на училищата. По-голяма част от подадените от тях деца са в училищна възраст. Липсва информация за деца с увреждания до 3 годишна възраст, те се диагностицират по-късно, когато са вече в детските градини. Често пъти причина за това е и нежеланието на родителите да признаят проблема на своето дете. Забелязва се промяна в нагласите и готовността на директори и педагогически персонал по посока приемане и адаптиране на учебната среда в детските градини. Липсва Регистър на родените деца с увреждания към Районния център по здравеопазване.

В учебните заведения, които осъществяват интегрирано обучение в областта е изградена подкрепяща среда по отношение на ресурсното осигуряване и функционирането на екипите за подпомагане на обучението и

възпитанието на децата и учениците със специални образователни потребности.

Като важно условие за успешната интеграция на децата със специални образователни потребности в областта следва да се отбележи и изграденото добро сътрудничество с техните родители и семейства. Седем години към центъра функционира – Група за родителско консултиране, която дава полезни съвети и насоки по отношение на развитието на техните деца.

Гергана Кирилова Събева, гл. ас. д-р
gerganaks@abv.bg
ШУ „Епископ Константин Преславски”
Педагогически факултет